

Kirgizsko – monitor ekonomického vývoja **január 2019**

1. Aktuálny makroekonomický vývoj / očakávané trendy:

Rast reálneho HDP za rok 2018 dosiahol 3,5 % (557,1 mld. KGS/7 mld. EUR), podiel priemyslu predstavoval 45 %. Objem **produkcie v priemysle** za r. 2018 predstavoval 251 mld. KGS (3,2 mld. EUR) a **medziročne vzrástol o 5,4 %**. Bez započítania bane na zlato Kumtor bola však uvedená hodnota nižšia o viac ako 40 % (148 mld. KGS). Nálezisko Kumtor generovalo pritom 18 % celkového HDP. Podiel služieb na HDP v r. 2018 dosiahol 48 %.

Produkcia v poľnohospodárstve zaznamenala tržby vo výške 203,8 mld. KGS (2,6 mld. EUR) a oproti r. 2017 sa zvýšila o 2,7 %. Rastlinná výroba vyprodukovala tovary za 100,4 mld. KGS (nárast o 3,4 %), živočíšna 98,3 mld. KGS (+2,2 %), podiel služieb na produkcii v agrosektore bol minimálny (5,1 mld. KGS).

Finančné prevody ekonomických migrantov za 11 mesiacov r. 2018 dosiahli 2,479 mld. USD a v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka sa zvýšili o 7,8 %. Prakticky celú uvedenú sumu (2,436 mld. USD alebo 98,3 %) poslali domov Kirgizi pracujúci v Ruskej federácii. Z USA prišlo podstatne menej – 24,2 mil. USD. Prevody finančných prostriedkov do zahraničia dosiahli 494,4 mil. USD, **čistý prílev finančných prevodov bol 1,985 mld. USD**.

Medzinárodné rezervy Kirgizska k 31.12.2018 predstavovali 2,155 mld. USD a oproti predchádzajúcemu roku sa zmenili iba minimálne (pokles o 21 mil. USD). Národná mena „kirgizský som (KGS)“ za rok 2018 oslabil voči USD o 1,5 % (zo 68,8395 na 69,8400 KGS/1 USD).

Obrat zahraničného obchodu Kirgizska za 11 mesiacov r. 2018 dosiahol 5,967 mld. USD pri medziročnom náraste o 6,2 %, **vývoz bol 1,533 mld. USD (+0,8 %)**, **dovoz 4,434 mld. USD (+8,2 %)**. Obchodný obrat s krajinami EÚ bol 907 mil. USD, dovoz z EÚ 273,7 mil. USD (6,2 % celkového dovozu) a vývoz 633,3 mil. USD (41,2 % vývozu). Do krajín EÚ Kirgizsko vyviezlo tovary v hodnote 500,1 mil. USD (32,6 % celkového vývozu za 1-11/2018), doviezlo za 1,590 mld. USD (35,8 % celkového dovozu).

Objem investícií do základného kapitálu dosiahol 150 mld. KGS (1,9 mld. EUR) a oproti roku 2017 sa zvýšil o 3,3 %. Hlavná časť investícií smerovala do ťažby nerastných surovín (23,8 mld. KGS alebo 15,9 % celkových investícií), dopravy a skladovania (21,7 mld. KGS; 14,5 %), zásobovania elektrickou energiou, plynom a vodou (10,1 mld. KGS; 6,7 %).

Bytová výstavba sa dostala do recesie. V r. 2018 bolo daných do užívania 9 tis. bytových jednotiek s celkovou plochou približne 1 mil. m², čo v porovnaní s predchádzajúcim rokom predstavuje pokles o 33,5 %. **V nebytovej výstavbe** sa možno zmieniť o výstavbe predškolských a školských zariadení pre 1,379 tis. detí, stredných vzdelávacích škôl pre 4,1 tis. študentov. V oblasti zdravotníctva sa investovalo pomerne málo, išlo o výstavbu ambulantno-poliklinických zariadení s dennou kapacitou 270 pacientov.

Príjmy štátneho rozpočtu v r. 2018 boli 125,436 mld. KGS (1,6 mld. EUR), hlavnú časť (107,737 mld. KGS) pokryli daňové príjmy, z toho 62,65 mld. KGS boli dane a 41,672 mld. KGS colné poplatky. Emisia štátnych dlhopisov priniesla do rozpočtu 18,348 mld. KGS. **Výdavky štátneho rozpočtu v r. 2018 dosiahli 142,07 mld. KGS (+1,5 %, 1,8 mld. EUR)**. Deficit bol 16,634 mld. KGS alebo 3 % HDP v r. 2018. Rozpočet Kirgizska je už tradične sociálne orientovaný, t.j. jeho hlavná časť je určená na vzdelávania, sociálnu starostlivosť a zdravotníctvo. Svoj podiel má aj servisovanie verejného dlhu, na vonkajší dlh išlo v r. 2018 11,9 mld. KGS a na vnútorný 11,8 mld. KGS. Na projekty ochrany životného prostredia bolo určených 822 mil. KGS. Štátny rozpočet na rok 2019 bol schválený s príjmami vo výške 151,762 mld. KGS (1,92 mld. EUR), výdavkami 161,913 mld. KGS (2,05 mld. EUR) a deficitom 10,151 mld. KGS (0,13 mld. EUR).

Ekonomika Kirgizska by mala pokračovať v raste aj v nasledujúcich dvoch rokoch, **Svetová banka očakáva rast HDP v r. 2019 na úrovni 3,4 %** s miernym zrýchlením na 3,9 % v r. 2020. Eurázijská banka prognózuje rast HDP v r. 2019 vo výške 3,9 %, Ministerstvo hospodárstva Kirgizska 4,0 %.

Agentúra RAEX pridelila 11.1. Kirgizsku suverénny rating „B“ so stabilným výhľadom. V hodnotení sa uvádza, že ekonomika Kirgizska naďalej silne závisí od ťažobného priemyslu a hlavných partnerov v SNS. Vysoká úroveň zadlženosti, citlivosť voči vonkajším šokom, nízka úroveň kreditovania ekonomiky a absencia efektívnej rozpočtovej politiky predstavujú hlavné faktory, ktoré bránia prípadnému zlepšeniu ratingu. Rastúca miera chudoby, vysoká miera korupcie a problémy v cezhraničnom obchode sú príčinou toho, že konkurencieschopnosť Kirgizska ostáva na nízkej úrovni. uvádza sa v hodnotení agentúry RAEX. Na druhej strane za pozitívne momenty označila rast ziskovosti bankového sektora, pokles dolarizácie finančného systému, zvyšovanie prílevu finančných prevodov ekonomických migrantov zo zahraničia, ktoré podporujú celkový rast ekonomiky.

2. Podnikateľské prostredie

Iniciatívy zamerané na zlepšenie podnikateľského prostredia

- Od 1. januára 2019 bolo na dva roky zavedené moratórium na doposiaľ početné previerky podnikateľských subjektov zo strany celého radu štátnych inštitúcií. Odteraz bude previerky môcť vykonávať iba 10 splnomocnených inštitúcií. Preverovanie podnikateľských subjektov bolo pozastavené Sociálnemu fondu, Štátnemu protimonopolnému úradu, Štátnej veterinárnej a fytozsanitárnej inšpekcii, ako aj ďalších orgánov z oblasti finančnej, technickej, ekologickej a zdravotnej kontroly, výroby potravín a nápojov.
- Zriadenie inštitútu podnikateľského ombudsmana, ktorý nie je štátnym orgánom a nepodlieha kontrole štátom. Jeho financovanie zabezpečia zahraniční partneri v rámci rozvojovej pomoci. Konkrétna osoba zatiaľ nebola vybraná, svoju funkciu bude zastávať po dobu 5 rokov. Úlohou ombudsmana bude ochraňovať záujmy podnikateľských subjektov prostredníctvom nezávislého posudzovania ich sťažností a žalôb voči činnosti alebo nečinnosti ministerstiev, štátnych inštitúcií a orgánov alebo akciových spoločností s účasťou štátu.
- Od 15.1.2019 bola funkcia správy poisťných odvodov do sociálneho fondu prevedená na štátnu daňovú správu. Vláda očakáva, že uvedené opatrenie podstatne skráti dobu nevyhnutnú na spracovanie potrebnej dokumentácie.

Grantové financovanie projektov

Podľa informácie Ministerstvo financií Kirgizska bolo v roku 2018 prostredníctvom **rozvojových grantov financovaných zo štátneho rozpočtu** (určených orgánom miestnych samospráv za účelom podpory ich sociálno-ekonomického rozvoja) celkovo **213 projektov v celkovej hodnote 348,4 mil. KGS (4,4 mil. EUR), ukončených bolo 196 projektov.** Pôvodný plán pritom predstavoval 500 mil. KGS, v marci 2018 však bolo schválených iba 213 projektov. Podporená bola rekonštrukcia a výstavba 54 školských zariadení za 76,2 mil. KGS, 49 detských škôlok za 77,1 mil. KGS, 16 kultúrnych zariadení za 26,1 mil. KGS, 31 športovísk 56,3 mil. KGS, 15 zdravotníckych zariadení za 25,6 mil. KGS, 37 objektov inžiniersko-komunikačnej infraštruktúry za 68,2 mil. KGS a 10 administratívnych objektov za 18,9 mil. KGS.

Verejné obstarávanie

Podľa informácie Úradu verejného obstarávania pri Ministerstve financií Kirgizska z 18.1. **bolo v r. 2018 zverejnených 132,849 tis. verejných súťaží v hodnote 93,875 mld. KGS (1,2 mld. EUR),** z čoho bola naplánovaná realizácia tendrov za 54,111 mld. KGS a uzatvorené zmluvy za 31,613 mld. KGS. **Najväčšie objemy nákupov pre verejný sektor boli v nasledujúcich oblastiach:**

- ropné produkty, palivo, elektrická energia (7,834 mld. KGS),
- stroje, prístroje a elektrické zariadenia (4,833 mld. KGS),
- dopravné prostriedky a zariadenia (3,792 mld. KGS),
- zdravotnícke prístroje a zariadenia, farmaceutické výrobky a predmety osobnej hygieny (3,284 mld. KGS),
- spotrebný tovar, nápoje, tabak (3,05 mld. KGS),
- tlačové materiály (1,501 mld. KGS),
- výpočtová technika a kancelárske potreby (1,223 mld. KGS),
- poľnohospodárske produkty, lesné a rybné hospodárstvo (0,623 mld. KGS).

Problémy s prílevom investícií

Prílev priamych zahraničných investícií za január – september 2018 dosiahol 344,9 mil. USD a v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka sa znížil o 31,5 %. Odlev investícií predstavoval 328,1 mil. USD, čo znamená, že čistý prílev PZI bol na skôr symbolickej úrovni 16,8 mil. USD. Prílev PZI za predchádzajúci rok 2017 dosiahol 616,8 mil. USD pri medziročnom poklese o 24,2 %.

Kirgizská agentúra pre podporu a ochranu investícií v komentári k súčasnému poklesu prílevu PZI uviedla 22.1., že ide o globálnu tendenciu, pričom pokles investícií v krajinách s prechodnou ekonomikou dosiahol 23 %. **Za hlavnú príčinu poklesu PZI v Kirgizsku označila problémy investorov s miestnym obyvateľstvom a regionálnymi samosprávnymi orgánmi.** Viacero spoločností odišlo v priebehu ostatných dvoch rokov z krajiny kvôli neústretovej miestnej komunite a nečinnosti samospráv. Sú prípady, kedy investor ani po 3-4 rokoch nemohol zrealizovať svoj projekt, čo prirodzene vplyva aj na rozhodovanie ďalších potenciálnych záujemcov, ktorí sa potom rozhodnú neinvestovať v Kirgizsku. Od roku 2014 dochádza k poklesu objemu investícií. Postupne klesal aj počet firiem, ktoré investujú v krajine – v r. 2014-2017 sa takto postupne znižoval zo 142 subjektov až na 115. Za 9 mesiacov r. 2018 sa ich počet síce zvýšil na 137, priemerná investícia na 1 firmu však dosiahla 2,5 mil. USD, čo v porovnaní s 5,1 mil. USD v r. 2014 predstavuje polovičnú hodnotu.

V kontexte malého záujmu zahraničných investorov ani výsledky Kirgizskej agentúry pre podporu a ochranu investícií za rok 2018 nie sú mimoriadne ohromujúce. Zo 60 rozpracovaných investičných projektov sa jej podarilo sa jej zrealizovať 9 projektov v celkovej hodnote 28,2 mil. USD, ktoré umožnili vytvoriť 40 pracovných miest. Hlavná časť investícií smerovala z Číny, Uzbekistanu, Turecka a Indie. V sektore verejno-súkromných partnerstiev (PPP) je v spolupráci s agentúrou realizovaných 15 investičných projektov v hodnote 165 mil. USD. 4 z nich sú z oblasti dopravy, 3 zo zdravotníctva, 2 z cestovného ruchu a športu, ďalšie projekty sú zamerané na vzdelávanie, poisťovníctvo.

Rating agentúry Forbes

V rebríčku príťažlivosti podnikateľského prostredia agentúry Forbes z januára 2019 sa Kirgizsko umiestnilo na 108 mieste za Iránom a pred Bangladéšom a Nigériou. Aj keď je táto pozícia stále málo lichotivá, **ocenit' možno aspoň tendenciu správnym smerom** – za 2 roky sa Kirgizsko dokázalo posunúť zo 123. miesta na súčasné 109. V komentári agentúry Forbes sa uvádza, že Kirgizsko sa v uplynulom období snažilo prilákať zahraničné investície s cieľom rozšíriť exportnú bázu, vrátane výstavby vodných elektrární. Avšak zložité investičné prostredie a pokračujúci právny spor s kanadskou spoločnosťou Centerra Gold o zmeny vlastníckych vzťahov na najväčšom nálezisku zlata v krajine (baňa Kumtor) odrádzajú potenciálnych investorov.

Podpora rozvoja cestovného ruchu

Premiér M. Abylgaziev podpísal 1.2. nariadenie, na základe ktorého bude vytvorená samostatná štátna inštitúcia na podporu cestovného ruchu **Kyrgyz Tourism**, ktorej činnosť bude koordinovať Ministerstvo kultúry, informatiky a turizmu Kirgizskej republiky. Poslaním agentúry bude efektívne realizovať štátnu podporu cestovného ruchu, zabezpečiť racionálne využívanie zdravotnícko-rekreačných zariadení, turistických objektov a servisných centier, ktoré sú majetkom štátu. Kirgizská vláda na svojom zasadnutí 25.1. schválila **plán rozvoja cestovného ruchu na roky 2019-2023**, ktorého súčasťou je aj vytvorenie nových štruktúr na podporu rozvoja domáceho turizmu, ktorého hlavnou devízou je príroda, historicko-kultúrne pamätihodnosti a pohostinní ľudia. Dôraz bude kladený na obnovu a výstavbu zariadení cestovného ruchu prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev. Investovať sa bude tiež do zvyšovania zahraničného imidžu Kirgizska.

Intervencie v bankovom sektore

Národná banka Kirgizska uskutočnila 31.1. **dokapitalizáciu Rosinbanky** («Росинбанк», Ruská investičná banka) a zdvojnásobila jej základný kapitál o 700 mil. KGS na 1,499 mld. KGS. Účelom opatrenia bolo finančné ozdravenie bankovej inštitúcie, ktorej 71,6 % akcií Národná banka nedávno odkúpila a svoje rozhodnutie odôvodnila tým, že opatrenie umožní stabilizovať bankový systém krajiny ako celku.

3. Energetika / nerastné zdroje / doprava

Ťažba zlata nebude výraznejšie rásť

Vedenie kanadskej spoločnosti **Centerra Gold**, ktorá je majoritným vlastníkom najväčšej kirgizskej bane na zlato Kumtor, oznámilo, že v r. 2019 plánuje vyťažiť 535-565 tis. uncí (16,64-17,57 ton) zlata. V nálezisku Kumtor, ktoré pokrýva 18 % HDP Kirgizska, sa v r. 2018 vyťažilo 534 tis. uncí zlata, čo predstavuje 4,7 % nad pôvodný plán 510 tis. uncí. Otvoreným problémom však aj naďalej ostáva nedoriešený spor s kirgizskou vládou, ktorý by mala ukončiť nová strategická dohoda. Kanadská firma Centerra Gold verí, že k jej podpisu dôjde

v blízkej budúcnosti po tom, ako bol vládou už 7-krát presunutý na neskorší termín. Najnovšie návrhy zo strany kirgizskej vlády hovoria o možnosti predĺženia podpisu do 31. mája 2019

Navrhované zmeny v železničnej doprave

Jeden z najväčších štátnych podnikov, železnice KTŽ («КЫРГЫЗ ТЕМИР ЖОЛУ», tržby 5 mld. KGS za r. 2018, 4,812 tis. zamestnancov) by mali byť transformované na akčiovú spoločnosť za účelom získania nových prostriedkov na rozvoj spoločnosti, nákup novej a opravu opotrebovanej vozovej techniky (až polovica vozňov potrebuje generálnu opravu). Iba na nákup 200 nákladných vozňov firma potrebuje 571 mil. KGS. Návrh na zmenu štruktúry železníc prichádza po tom, ako pred 3 mesiacmi musel odstúpiť ich generálny riaditeľ obvinený z korupcie.

4. Dôležité výstavy a veľtrhy v teritóriu

Zdravotnícke veľtrhy Medexpo, Pharmacy Bishkek, Bitme, Dental Expo

Termín: 09.04. – 11.04. 2019

Miesto: Biškek

WEB: <http://biexpo.kg/en/medexpo/>

Zoznam vystavovateľov:

<http://biexpo.kg/en/spisok-uchastnikov-vystavok-nedeli-zdravoohraneniya-v-kyrgyzskoj-respublike/>

Potravinárske veľtrhy Food Expo, Food Tech, Horeca, Halal Food, U-Pack

Termín: 09.04. – 11.04. 2019

Miesto: Biškek

WEB: <http://biexpo.kg/foodexpo-kyrgyzstan/>

Zoznam vystavovateľov:

<http://biexpo.kg/en/spisok-uchastnikov-vystavok-pishhevoj-industrii/>

Pozn.: v priebehu februára a marca 2019 sa v Kirgizsku nekonajú žiadne dôležitejšie medzinárodné výstavy alebo veľtrhy.

Zoznam veľtrhov a výstav, ktoré sa uskutočnia v Kirgizsku v roku 2019:

<https://www.mzv.sk/documents/736307/347854/Kirgizsko+-+ve%C4%B5trhy+a+v%C3%BDstavy+2019>

Pozn.: údaje uvádzané v národnej mene „Som“ (KGS) boli pre lepšiu názornosť prepočítané na EUR podľa výmenného kurzu k 08.02.2019: 79,1200 KGS/1 EUR

Aktuálny kurz KGS/EUR:

<https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=EUR&To=KGS>

Zdroj: Kabar KG, GOV KG, Štatistický úrad KG, Ministerstvo financií KG, 24 KG, Aki Press, Tazabek, KG News, FOR KG, Novosti KG, Gazeta KG

Vypracoval: Ján Galoci, radca
Astana, 08.02.2019